

Marek Havrlík; *Čtyři dekády junáků, woodcrafterů, ochranářů a trampů. Oddíl a kmen Neskenon 1965-2005*, diplomová práce, FF UK, Praha 2024, 129 stran textu + přílohy

Posudek vedoucího práce

Marek Havrlík si pro svoji diplomovou práci vybral téma blízké jeho zájmům a životní zkušenosti. To má mnoho výhod a také některá rizika. Jako člen Ligy lesní moudrosti měl, díky znalosti prostředí woodcrafterů a trampů a blízkosti k němu, dobrý přístup k pamětníkům i mnoha archiváliím, od kronik až po egodokumenty. Zároveň se ovšem pochopitelně potýkal s otázkou, nakolik a v jakém smyslu může odbornou práci spoluformovat afinita k prostředí, jehož minulost se historik rozhodne podrobit historické analýze. Výsledná práce tak je zajímavým svědectvím mimo jiné i o zápasu historika hledajícího správný poměr zaujetí a analytického odstupu.

Jádrem výzkumného pole předložené práce jsou dějiny pražského woodcrafterského kmene Neskenon, který existoval od šedesátých let 20. století do počátku století 21. Marek Havrlík se ovšem (i pod vlivem našeho oboustranně inspirativního a poměrně intenzivního dialogu nad koncepcí práce) pokusil nezůstat u faktografického popisu dějin oddílu, jenž by byl v podstatě jen reprodukcí kronikářských zápisů, jež o kmenu po celou dobu vedli jeho členové. Stručnou historii kmene tak předkládá v návaznosti na úvod práce v druhé (cca desetistránkové) kapitole, nejkratší ze tří hlavních částí předloženého textu.

Následuje jádro práce (část 3), v němž se autor ptá po širších souvislostech fungování zkoumaného společenství v rámci společnosti poststalinského a pozdně socialistického Československa, jakož i v kontextech porevoluční postsocialistické transformace. Sleduje tak například vliv atmosféry pozdních šedesátých let, následujícího potlačení Pražského jara a nastupující normalizace na fungování obdobných skupin mladých lidí nacházejících se v nejasné krajině mezi oficiálně povoleným a zakázaným či pronásledovaným. Cenná je celá část věnující se aktivitám StB v souvislosti s oddíly typu Neskenonu, v níž se ukazuje ambivalentní přístup státu k těmto organizacím zejména v období normalizace (mohou být předmětem policejního sledování i vyšetřování a kriminalizace, ale zároveň také pozitivně konotované reportáže v oficiálním tisku). Autor se v této části své práce věnuje také otázkám kontinuity ideologie, rituálů či způsobů fungování kmene v kontrastu s diskontinuitou v podobě generací formovaných výrazně jinými hodnotovými horizonty a vymezujících se různým způsobem vůči světu mimo oddíl. Zajímavá je rekonstrukce proměn vztahu členů oddílu k ochraně přírody (kap. 3.6.7), jež byla počátkem sedmdesátých let jedním z pilířů kmenové ideologie, jež se ale s dalšími generacemi stávala spíše rutinní činností bez hlubšího zapojení do

způsobu myšlení členů kmene (a proto vazba mladších ročníků k ekologické kritice a environmentálním aktivitám slábla). Svěbytná je (nepočítáme-li závěr) poslední část práce (část 4), v níž autor nezkoumá dějiny či dobové souvislosti kmene, ale jeho současnou stopu, tj. otázku, jak se příslušnost ke kmeni obtiskla v paměti jeho někdejších členů.

Práce, jak je z výše uvedeného patrné, má vcelku logickou a přehlednou strukturu (jakkoli k ní Marek Havlík dospíval postupně a ne úplně bezbolestně). Metodologicky je práce založená zčásti na přístupech P. Bourdieu, patrný a přiznaný je rovněž mikrohistorický přístup. V části věnované rozhovorům s pamětníky autor využil klasickou metodu orální historie, konkrétně kvalitativní výzkumnou metodu.

Autor pracoval s širokou paletou primárních pramenů a prokázal velmi dobrou znalost odborné literatury jak k širšímu tématu socialistické diktatury v Československu, tak i konkrétně k tématu volného času, trampingu apod. Za slabinu považuji, že autor příliš nepracoval s pracemi o postsocialistické transformaci, chybí rovněž (až na výjimky) zahraniční literatura k tématu, jež by mohla být inspirativní pro zodpovězení otázek po specifikách československého/českého prostředí skautů, trampů a woodcrafterů.

Práce má i některé další slabiny. Leccos z čistě „interních“ dějin Neskenonu, bez zásadnějšího přesahu k obecnějším společensko-politickým kontextům doby „přetéká“ z části 2 do části třetí, zejm. kapitol 3.1 a 3.3. To může působit poněkud matoucím dojmem (jakkoli jinak myšlenku stručně pro přehled odvyprávět historii kmene a následně se v analytičtějších řezech věnovat různým kontextům jeho existence, schvaluji).

V neposlední řadě nemohu smlčet, že práce je plná překlepů i gramatických chyb, zejména ve shodě podmětu s přísudkem. Byl to problém již u Havlíkovy práce bakalářské a rovněž jsem na to autora upozorňoval před finalizací této práce – proto je to z mého pohledu poněkud nepochopitelné (jakkoli rozumím časové tísní, v níž práce byla dopisována).

Za problém považuji i nevyváženou pozornost věnovanou jednotlivým sledovaným obdobím. Největší péči věnoval autor rekonstrukci a analýze fungování kmene v letech šedesátých a sedmdesátých. Osmdesátá léta jsou přítomná již jen výběrově a devadesátým letům je věnována jen velmi okrajová pozornost (poslední odstavce druhé části práce, dále pak kapitola 3.3 – cca 4 strany, krom toho jen namátkově, s výjimkou poslední specifické části zabývající se rovinou reflexe a paměti). Autor zde disponuje omezeným počtem primárních pramenů a nezmiňuje ani mnoho odborných prací, které se analýze postsocialistické transformace v devadesátých letech či v prvních letech nového milénia věnují. S odstupem je tak třeba si klást otázku, zda bylo rozumné učinit předmětem práce celé období existence Neskenonu, tj. zda autor neměl výzkum omezit například obdobím bezprostředně porevolučním.

Čtvrtá část práce (“Vnímání kmene ve vzpomínání jeho členů“) přináší řadu mimořádně zajímavých zjištění, ovšem je poněkud nesourodá, místy až příliš detailní (autor reprodukuje či cituje jednotlivé odpovědi, místo aby je shrnoval a interpretoval) a především není (až na několik odstavců v samotném závěru DP) elegantně propojena se zbytkem práce. Některé podkapitoly (týkající se například přihlášek do oddílu, tj. pasáže, v níž autor rekonstruuje sociální profil rodin někdejších členů Neskenonu) vybočují z tématu této části (rekapitulující a analyzující jinak vzpomínky a konstrukci paměti někdejších členů oddílu) a mohly by být spíše součástí předchozí části práce.

Navzdory zmíněným nedostatkům považuji diplomovou práci Marka Havlíka za velmi cenný příspěvek k českým sociálním dějinám poslední třetiny 20. století. Autor provedl mimořádně rozsáhlý výzkum a zároveň odvedl nadstandardní práci i při vyhodnocení poznatků a koncipování textu. Práci proto doporučuji k obhajobě a navrhuji hodnotit ji jako výbornou.

V Ostravě, 5.9.2024

Doc. Matěj Spurný, PhD.